

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשָּׁבוּעַ כִּי תִשָּׂא - פּוּרִים תִּשְׁפִּי

גם דוד המלך מסתתר במגילת אסתר!
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּיָּרָה וְשָׁמוֹ מְרֻדְכֵי בֶן יֶאֱזִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי" (אסתר ב, ה)
פסוק זה הוא הראשון במגילה שקושר את תולדות עם ישראל למאורעות מימי האימפריה הפרסית. חשיבותו של פסוק זה באה לידי ביטוי גם בדעת רבי יהודה במשנה: "ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו רבי מאיר אומר כולה רבי יהודה אומר מאיש יהודי... (מגילה פ"ב מ"ג, למען הסר ספק גם לדעת רבי יהודה המגילה צריכה לכלול גם את כל הפסוקים הקודמים).
כִּי־אֵלֶּה לִימֵי הַפּוּרִים, מאחורי פסוק זה מסתתרות סוגיות חשובות ביותר. ננסה לברר אחת מהן: המילה אִישׁ מופיעה פעמיים בפסוק. בכל מקום בתנ"ך אִישׁ משמעותו אישיות חשובה כמו בפסוק: "וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לִוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לִוִי" (שמות ב, א), יש לכך משמעות. גם שמעי הנזכר בפסוקנו מכונה איש בספר שמואל ב': "וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ דָּוִד עַד בְּחֹרֵים וְהָיָה מִשָּׁם אִישׁ יוֹצֵא מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית שָׁאוּל וְשָׁמוֹ שִׁמְעִי בֶן גֵּרָא יוֹצֵא יְצוּא וּמְקַלָּל" (טו, ה). האיש הזה זוכה לכינוי מאוד מיוחד בהמשך הספר: "וַיִּשְׁוֹן לְכָל בֵּית יוֹסֵף" (שם יט, כא). ביטוי שמשמעותו (לענייננו) המנהיג של כל בני יוסף, כלומר מנהיגם של עשרת השבטים. (בהמשך תפס את מקומו ירבעם בן נבט, לכן דוד כל כך חשש ממנו).
אם כך, למרות שפסוקנו מופיע בספרים העוסקים בתקופה הפרסית, שהתרחשה כחמש מאות שנה לאחר תקופת שאול, הוא מזכיר במפורש גם את שמעי וגם את קיש ממשפחתו של שאול המלך, שנחשב רוחנית לצאצאו של יוסף (ואכמ"ל). עובדה זו דורשת עיון וביורור. נחזור עתה לביטוי הפותח את הפסוק "אִישׁ יְהוּדִי". בפשט, משמעותו של ביטוי זה היא שמרדכי הוא צאצא של יהודה ולא של יוסף. כלומר, מרדכי הוא צאצאה של לאה ולא של רחל.

הגמרא במסכת מגילה מקשה, שהרי יש סתירה לכאורה בין הרישא של הפסוק "אִישׁ יְהוּדִי" לסיפא שלו "אִישׁ יְמִינִי". וזה לשונה: "קרי ליה (למרדכי) יהודי - אלמא מיהודה קאתי (הוא בא), וקרי ליה ימיני - אלמא מבנימין קאתי! (הוא בא)?" ומתרצת באחד התירושים: "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: אביו מבנימין ואמו מיהודה" (דף יב ע"ב).
תירוץ זה קשה מאוד, שהרי מאז ומתמיד השייכות לשבט נקבעת על פי האב ולא על פי האם, ולמה הוקדם כינוי של מרדכי לייחוסו מצד אימו לייחוסו מצד אביו? (כ"תורת פורים" נתרץ שכבר כאן נקבע העיקרון של "ונהפוך הוא" המופיע במפורש לקראת סוף המגילה). בגלל קושי זה הגמרא (שם) מביאה כנראה תירוץ נוסף בו היא מזהה את שני האִישים, עם דוד המלך ושאול המלך. וזה לשונה: "רבה אמר: כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא: ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני, מה עשה לי יהודי - דלא קטליה (הרג) דוד לשמעני, דאיתיליד מינייה מרדכי, דמיקני ביה המן. ומה שילם לי ימיני - דלא קטליה (הרג) שאול לאגג, דאיתיליד מינייה המן, דמצער לישראל".

לפי דברי רבא דוד המלך מופיע במגילת אסתר, כיאה לפורים בתחפושת. גילוייו של דוד במגילת אסתר הוא חלק מתופעה כללית, שהופכת את דוד שני רק למשה רבנו. אם משה הוא הדמות המרכזית בתורה, דוד הוא האיש המרכזי בני"ך (הוכחות נוספות, מופיעות בספרי צפנת שמואל-מלכות דוד (3 כרכים) הנמצא ב"ה בבית הדפוס, על השקתו נכריז, בע"ה, אחרי פסח).

משה רבנו הוציא את ישראל ממצרים ונתן להם, כבני חורין, את התורה. משה לא זכה להכניס את עם ישראל לארץ ישראל (המערבית) ולא זכה להקים מדינה יהודית-ישראלית עצמאית שם. עם ישראל עבד את הקב"ה, עד ימי דוד, כפרטים (רוב הזמן ומרוב הבחינות). דוד הפך אותנו, מבחינה לאומית, לעם שעובד את הקב"ה כציבור בעל זהות לאומית. אפשר לעשות זאת רק אחרי שיש מלך שמאחד את העם, ורק הוא-המלך יכול לבנות את המרכז הרוחני של עם ישראל, (ולעיתים לבוא של כל אומות העולם) בירושלים, בהר הבית, הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם (דברים יב, ה) (כיום יכולה ממשלה לקבל את סמכויות המלך-הראי"ה). הצלחתו של דוד הייתה תלויה באיחודו של כל עם ישראל, על כל חלקיו, לעם אחד שמרכזו בעיר שַׁחֲבֵרָה לֶה יִחַדּוּ (תהלים קכב, ג), שָׁמָּה יֵשְׁבוּ כְּסֵאוֹת לְמִשְׁפָּט (שם, ש ה).
מרדכי ואסתר הצליחו לאחד את כל העם - לֶךְ כְּנֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים (אסתר ד, טו), ולכן הם זכו להצלה. לצערנו הם לא הצליחו להביא את עם ישראל חזרה לארץ ישראל, ונשארו עבדי אחשוורוש (מגילה יד ע"א). בסופו של יום גם האחדות לא החזיקה מעמד. מרדכי, בסוף ימיו, היה רָצוּי (רק) לְרֹב אֶחָיו (אסתר י, ג).

נתפלל שאנחנו, שזכינו לאחר גלות כל כך ארוכה, כעבדי אומות העולם, למדינה עצמאית כאן בארץ ישראל, נזכה לאחדות, שתוביל אותנו למדינת מופת, שמערכת המשפט שלה תהיה לתל תלפיות לכל העמים.
האחדות עוד יותר חשובה כשממש בימי הפורים עם ישראל נלחם ב"המנים" בפרס ומדי של שנת תשפ"ו.
נצא עוד יותר זכאים כשאנו כולנו ביחד.

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לְעֵילוּי זְשֵׁמַת		הרב משה מרדכי ארנרייך א' בניסן תשפ"ה		לענייני הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד	
הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל ושלומית אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ראובן ויהיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר יונה דונייר ע"ה נלבי"ע י"ב אדר א'	הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה	ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

האם אפשר לסחוט את האיסור מתוך המאכל בו הוא נבלע?

בשבועות האחרונים למדנו על היסודות של נתינת טעם. הפעם נתחיל לברר את גדרי ההלכה אחרי שטעם איסור התערב בדבר מותר.

בתוך הדיון ביטעם כעיקר' הבחנו בין 'מין במינו' ו'מין כשאינו מינו'. דבר שהתערב במה שאינו מינו ייתן טעם, ובכדי לבחון אם המאכל המותר נאסר עלינו לבדוק אם האיסור נתן בו טעם. אך כאשר מדובר במין במינו, לא ניתן לזהות את העברת הטעם, מפני שהטעמים זהים. דבר זה מוביל למחלוקת קיצונית: לפי חכמים, מכיוון שאין משמעות לטעם, האיסור בטל ברוב (וחכמים גזרו שהביטול יהיה בששים, כדין ביטול מין בשאינו מינו). לפי רבי יהודה: מין מבטל את שאינו מינו, וגורם לנו לא לחוש את טעמו, לכן הוא בטל. אך במין במינו ההיתר אינו מבטל את טעם האיסור, ולכן האיסור אינו בטל כלל. אפילו מעט איסור יאסור סיר שלם שהוא מינו.

על פי העקרונות שלמדנו בשבועות האחרונים, אם חלב נשפך לתוך תבשיל, יש לשער אם יש פי ששים בתבשיל יחסית לחלב שנשפך. המשנה בחולין (קח ע"א) עוסקת בטיפת חלב הנופלת לתוך תבשיל. אם הטיפה תיפול על חתיכת בשר הנפרדת מהתבשיל, ותתן בה טעם – החתיכה תאסר. אם לאחר מכן יערבב את התבשיל, נשער את היחס בין החתיכה כולה ובין התבשיל. במידה ובתבשיל יש פי ששים מאשר נפח החתיכה – התבשיל מותר, ואם אין פי ששים בתבשיל יחסית לחתיכה כולה, התבשיל כולו ייאסר. כלומר: אם החלב נופל ישירות לתבשיל ומתערבב בכולו, נשער את היחס בין התבשיל לחלב. אך אם החלב נכנס לחתיכת בשר, החתיכה נאסרה. אם היא תתערבב בתבשיל, כבר איננו משערים בחלב המקורי, אלא בחתיכת הבשר, שנחשבת לחתיכת איסור בפני עצמה. החתיכה אינה נחשבת כבשר שבלוע בו איסור, אלא היא עצמה אסורה.

עיקרון זה מתברר יותר בדברי רב (המופיעים בדף ק ע"א). דג שאינו כשר נופל לתוך תבשיל של בשר. הדג נותן טעם בחתיכת בשר אחת. החתיכה הזאת נאסרת. כעת מוציאים את הדג האסור, אך חתיכת הבשר מתערבבת בתבשיל. כיצד משערים את האיסור בשאר התבשיל?

לכאורה היינו אומרים כך: אחרי הוצאת הדג, נשער כמה מטעם הדג נמצא בבשר, ואת הטעם הזה יש לבטל ביחס לשאר התבשיל. אך רב מחדש חידוש גדול: לפי רבי יהודה, כל הבשר בתבשיל ייאסר. מדוע? מפני שהבשר עצמו נחשב איסור. כלשונו "החתיכה עצמה נעשית נבלה". איננו מתייחסים לבשר כ"בשר שבלע דג אסור", אלא כאיסור עצמאי. מעתה, **הטעם של הבשר** נחשב כאיסור עצמאי, אותו יש לבטל. לפני רבי יהודה אין לו ביטול, מפני שהוא מין במינו. כאמור, לולא דברי רב, רבי יהודה היה מודה שיש לבטל את הטעם של הדג, שאינו אותו המין כמו יתר הבשר.

במקרה הראשון שהבאנו מהמשנה פגשנו רעיון דומה: אחרי שהחלב אסר את הבשר, שאר התבשיל צריך לבטל את הבשר, ולא רק את החלב שנכנס לבשר.

איזה דין יותר מפתיע אותנו? ניתן לומר שתי סברות הפוכות: מצד אחד: הבשר אינו אסור, והחלב אינו אסור. רק השילוב שלהם אסור. בחתיכת הבשר יש חלב. ערבוב החתיכה בתבשיל ייסחט את החלב לתוך שאר התבשיל. מעתה אין סיבה להתייחס לבשר הראשון כאסור יותר משאר החתיכות. אך כאשר איסור נבלע בהיתר, הבעיה אינה השילוב, אלא עצם זה שהטעם האסור נכנס בו. אחרי שנבלע בו היתר, לא ברור שניתן לשוב ולהיתר את החתיכה שנאסרה.

מצד שני: כאמור, הבשר אינו אסור, והחלב אינו אסור. כאשר הם נפגשים, שניהם נאסרים. לאחר מכן, חתיכת הבשר נופלת לתבשיל. נניח שהחלב נפלט. אך החלב אינו אסור יותר מהבשר: הרי החלב אינו מרכיב אסור יותר מהבשר. מפגשם יצר איסור, אך לא ניתן לומר שהאחד אסר את השני. הם אסרו זה את זה. על כן אין הצדקה לומר שהחלב הוא המרכיב האסור. אך כאשר דג שאינו כשר נותן טעם בחתיכת בשר, ברור מה המרכיב הכשר ומהו המרכיב שאינו כשר. במידה וניתן להפליט את טעם הדג, לכאורה יש יותר הצדקה לומר שהבשר חוזר להיות כשר.

דינו של רב מצוטט שנית בדף קח. שם הגמרא שואלת: מה רב סובר? אם הוא סובר "אפשר לסוחטו מותר", מדוע החתיכה נעשית נבלה? כנראה שהוא סובר "אפשר לסוחטו אסור".

רש"י מבאר שהגמרא שואלת מהו הדין אם נצליח לסחוט את האיסור מההיתר. האם "אפשר לסוחטו מותר", כלומר, בהנחה שהאיסור נסחט, האם החתיכה תחזור ותהיה מותרת?

כלומר, אין כאן שתי שאלות נפרדות. הסיבה לכך שגם אם החתיכה תיסחט היא תישאר אסורה היא שהחתיכה עצמה מוגדרת כנבילה בפני עצמה. אנו אוסרים גם אם סוחטים את האיסור מפני שהחתיכה בעצמותה נחשבת כנבלה. גם הרא"ה (בספרו בדק הבית על הרשב"א) מבאר כך.

אך הרשב"א והר"ן מסרבים לקבל את הטענה הזאת. הם אומרים שלפי רש"י והרא"ה הניסוח של הגמרא יוצא משונה: אם יש איסור למרות שסוחטים אזי ניתן לומר שהחתיכה אסורה? מה הטעם לחזור על אותו הדבר פעמיים?

לכן הר"ן מבאר כך: השאלה אינה אודות המצב התיאורטי בו מצליחים לסחוט את החתיכה. השאלה היא אם ניתן להניח שהחתיכה נסחטה מן האיסור. כלומר "אפשר לסחוט", ועל כן "מותר", או "אפשר" לנסות "לסחוט", ועל כן "אסור".

נחדד יותר: נניח שהחלב נבלע בבשר בשעה שהבשר חם. נוצר קשר כימי המחבר את החלב לבשר. האם בישול של אותה החתיכה יפרק את הקשר הכימי הזה? עתה החתיכה מתערבת בתבשיל שלם. האם ניתן להניח שאותו קשר מקורי נפרם, וממילא ניתן לדון על היחס בין החלב המקורי והתבשיל?

אומר הר"ן: אם אנו חוששים לכך, זה יצדיק להתייחס לחתיכה כחתיכה חסרת תקנה, ועל כן נאמר ש"החתיכה עצמה נעשית נבלה". הסיבה שמתייחסים לחתיכה כנבלה הוא מפני שממנו האיסור לעולם לא ייפרד. אך אם אפשר להניח שבישול נוסף של החתיכה תפליט את האיסור, אין הצדקה להתייחס לחתיכה כולה כדבר אסור.

מכאן הר"ן ממשיך וקובע: עיקר הדיון על חעני"נ מתחיל בבשר וחלב. אך גם אחרי שנקבע שביחס לבשר וחלב החתיכה המקורית שנאסרה לעולם לא תשוב להיתר, עדיין אפשר להתלבט מדוע: האם זה מפני שגם הבשר וגם החלב נחשבים אסורים, כל אחד בפני עצמו, או שזה מפני שפשוט לא ניתן להניח שהחלב אי פעם יוצא מהחתיכה?

הצעד הבא, אומר הר"ן, הוא לחשוב אם להכליל את העיקרון הזה לשאר האיסורים. כלומר: ביחס לבשר וחלב, החתיכה אינה שבה להיתרה. אם עקרונית ניתן לסחוט את החלב מהבשר, אך אין זה מועיל לנו, מפני ששני המרכיבים (הבשר והחלב) אסורים במידה שווה, טעם זה אינו שייך ביחס לאיסורים אחרים, ולכן ביחס אליהם לא נאמר חעני"נ. אך אם הסיבה היא ש"אפשר לסחוט אסור", כלומר, אין אפשרות להניח שאכן כל החלב נפלט מהבשר, הטעם הזה נכון גם ביחס לאיסורים אחרים. לא ניתן להניח שטעם הדג שאינו כשר יצא מהבשר, ולכן נתייחס לבשר כולו כדבר אסור.

כאמור, אנו צוללים לסוגיה מעט סבוכה. לכן נעמוד בזה לעת עתה. בעזרת ה' בפעם הבאה נחזור ונחדד את המחלוקת שלמדנו עד כאן, ונשלים את השיטות האחרות, בתקווה שהדברים יהיו נהירים וברורים.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" בוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:	
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה
רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה
החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה	חנה בת אוריה
טל שאול בן יפה	הילל בן תמר שפרה
דוד בן רחל	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה
חוה ראנלה בת פיילא	נעם בן שולמית
רבקה בת שרה בלה	עודד בן חיה
נבו בן פריבה	מינדה לאה בת ליפשה
	משה בן אסתר חיה
	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Quito, Ecuador

קיטו אקוודור
אדר ב' תשנ"ב

זמן מצוות מתנות לאביונים- לפי הנותן או המקבל

שאלה

במקומנו אין אפשרות לקיים מצוות מתנות לאביונים, כי אין עניים (יהודים), שלחתי כסף לארץ שיתנו את הכסף בשליחותי בפורים- האם צריך להקפיד על הפרשי השעות (7 שעות)?

תשובה

אין צריך שיהיה יום י"ד אצל משלח המעות, ודי שיהיה יום י"ד אצל העני המקבל¹. ונוהגים לתת את המתנות לאביונים אחר קריאת המגילה בשחרית², ועדיף שלא לחכות עד אחר הצהריים, כדי שהעני יוכל להשתמש במעות לסעודת פורים. (אם יתנו את המעות בארץ בפורים בבוקר, אזי בקיטו כבר יהיה אור ל"ד אדר, ואף המשלח כבר נמצא בתאריך פורים).

¹ מצאנו שעיקר הקפידא אצל פוסקים היא באשר לקבלת העני את המעות ביום שהוא חוגג את הפורים, ו"עיניהם של עניים-נשואות למקרא מגילה", (מגילה ד ע"ב), ועל כן כתבו שאפשר לשלוח על ידי שליח קודם י"ד, כדי שיגיע אל העני ביום י"ד- "ערוך השולחן" אורח חיים סי' תרצד, ב, וכן שלא לתת המעות לעני קודם יום י"ד- "ביאור הלכה" סי' תרצד ד"ה ליתן לפחות, ובקיום המצוה הולכים אחר הזמן הנוהג במקום עשיית המצוה- עיין "ילקוט יוסף" ח"ה "מועדים" עמ' רלא, לגבי הדלקת נר חנוכה, ו"מנחת יצחק" ח"ח סי' נ לגבי ספירת העומר. ² "מגן אברהם" שו"ע אורח חיים סי' תרצד, ב, "כף החיים" סי' תרצד ס"ק יח וס"ק כו, "משנה ברורה" סי' תרצד ס"ק ד.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org